

*Edice a materiály***Úvodem k synopsi legionářského filmu**

Legionářská legenda patřila k oporám oficiální ideologie Československé republiky a těšila se i značné popularitě u veřejnosti, zvláště české. Obě tyto skutečnosti zřejmě hrály svou roli i při velmi častém rozhodování našich filmařů převést historii československých zahraničních jednotek do filmové podoby. Zejména během dvacátých let tak vznikla celá řada snímků, které se s větším či menším zdarem pokoušely o zpracování této tematiky,¹⁾ ani jeden z nich se však nevymanil ze zajetí oficióznosti. Film *Za československý stát*²⁾ je přímo kabinetní ukázkou podobného přístupu, který však byl dán již okolnostmi vzniku díla. O nich se dovídáme alespoň částečně z několika dokumentů, dochovaných v archivu vojenské kanceláře prezidenta republiky.

Na počátku stojí záznam ze 16. dubna 1928, kterým vojenská kancelář oznamuje ministerstvu národní obrany, že při promítání zahraničního válečného filmu „...projevil pan prezident republiky přání, že by bylo záhodno, abychom též pořídili podobný film, znázorňující účast našich vojsk ve světové válce“.³⁾ Přání vrchního velitele je pro vojáky rozkazem, a tak již 18. dubna může generál Čeček s uspokojením konstatovat, že ministr národní obrany „...souhlasí, aby povolané orgány neprodleně ujal se realizace této myšlenky“.⁴⁾

Ideou filmu se pak začal zabývat Hlavní štáb československé armády, který 26. května oznámil presidentské kanceláři, že jeho 5. oddělení „...má v úmyslu v letošním jubilejním roce zhotoviti film, znázorňující účast našich vojsk ve světové válce“. Podle této zprávy již existovalo libreto, jehož autorem byl „dílovedoucí kinoreferátu Studecký“, pozdější režisér celého filmu. Zástupci Památníku odboje, kanceláře legií, ministerstva a štábu však se Studeckého elaborátem spokojeni nebyli. Přepřacování libreta se ujal přednosta Památníku odboje Rudolf Medek; ten však svůj úkol nesplnil a odjel do Františkových Lázní.⁵⁾ Hned 1. června mu proto do místa jeho léčebného pobytu psal generál Čeček a urgoval napsání libreta k jubilejnímu filmu; samozřejmě přitom „bratra plukovníka“ výslovně upozornil na „význam, jaký tento film bude mít zvláště v letošním roce jubilejním“ a na to, že „...sám pan prezident se zajímal o tento film“.⁶⁾

Za této situace už samozřejmě nebylo možné práci dále odkládat a Medek si také skutečně pospíšil – už 10. července předložila vojenská kancelář hotový rukopis prezidentovi k posouzení.⁷⁾ T.G.M. však zatím už svůj původní zájem o tento film ztratil anebo – což je pravděpodobnější – neviděl důvodu, proč by měl do „tvůrčího“ procesu zasahovat. V každém případě se 20. července libreto vrací vojenské kanceláři s poznámkou, že pan prezident „...odvětil, že nyní nemá čas“.⁸⁾

1) Viz Jiří R a k, *Obraz vzniku Československa v české filmové tvorbě dvacátých let*. Filmový sborník historický 2, Praha 1991, s. 9-20.

2) *Za československý stát*. – Výr.: ministerstvo národní obrany, 1928. – Půjč.: Elekta. – Námět: Rudolf Medek. – Scénář: Rudolf Medek, Vladimír Studecký. – Režie: Vladimír Studecký. – Kamera: štkp. Vojtěch Vyšín. – Hrají: v rolích kováře Jandy, dělníka Bárty a rolníka Tomeše neznámí amatérští herci; plk. Rudolf Medek (generál), gen. A. A. Selivačev (ruský generál).

3) Vojenský historický archiv, f. Vojenská kancelář presidenta republiky, k. 95, čj. 1972/28.

4) Přípis tamtéž.

5) Tamtéž, čj. 2686/28.

6) Tamtéž, čj. 2704/28.

7) Viz tamtéž, čj. 3090/28.

8) Tamtéž, čj. 3512/28.

Až po předvedení hotového filmu, které se konalo v Lánech 22. října, „...projevil pan prezident zájem, aby film byl doplněn nějakým snímkem s generálem Štefánikem a aby tam byl zařazen též film představující presidenta francouzské republiky Poincaré, předávajícího v Darney francouzským legionářům prapor města Paříže“.⁹⁾ Jednalo se tedy o doplňky diktované nikoliv důvody uměleckými, nýbrž spíše zahraničně- i vnitropolitickými.

Ryze oficiální ráz získal celý projekt nejen svou souvislostí s desátým výročím vzniku republiky a prostředím, z něhož vzešel, nýbrž i osobností autora libreta. Rudolf Medek (1890-1940) patřil k nejplodnějším autorům legionářské literatury. (Významná je zvláště jeho pentalogie z dvacátých let Ohnivý drak, Veliké dny, Ostrov v bouři, Mohutný sen, Anabáze a dále jeho drama Plukovník Švec, v roce 1929 zfilmované.) Oficióznost projektu posílila i Medkova funkce ředitele Památníku odboje, v níž autor dosáhl generálské hodnosti. Za těchto okolností snad ani nemohlo vzniknout více než umělecky sterilní, didaktický snímek. Film, jehož neúplná kopie se dochovala, se snaží zachytit všechny tři skupiny našich legií, přičemž pro dobovou mentalitu je příznačný důraz kladený na legie ruské. Za zvláštní upozornění stojí přežívající obrozenecká ideologie (viz první obraz prologu s historickým exkursem a řadou tradičních atributů). Charakteristická je ovšem i závěrečná oslava československé armády.

Jestliže ještě na začátku dvacátých let byl obdobně naivní film Václava Binovce *Za svobodu národa*¹⁰⁾ příznivě přijat kritikou i publikem, koncem dekády už měli diváci bohatou zkušenost i s podstatně kvalitnější produkcí a pouhá vlastenecká tendence už je nemohla uspokojit. Ani téma už nebylo po nadprodukcí legionářských románů, povídek i filmů samospasitelné. Éra vlasteneckých filmů tohoto rodu minula.

Přesně postihl význam filmu *Za československý stát* Karel Smrž na stránkách časopisu *Studio*, když na tomto díle „scenáristicky, herecky i režijně diletantském“ vyzdvihl pouze jeho hodnotu dokumentární. „...a kdybychom jej chtěli posuzovati jakožto hraný, dramatický film, jímž se snaží být, dopadl by posudek všelijak, jenom ne kladně“.¹¹⁾ Oč podružnější je tento film jako umělecké dílo pro filmového historika, o to instruktivnější a vděčnější pramenem je ovšem pro historika studujícího ideologii první republiky a vytváření legionářské legendy.

Jiří Rak

9) Tamtéž, čj. 5362/28.

10) U obou filmů je charakteristická i podobnost jejich názvů, inzerujících vlasteneckou tendenci. K nim lze připojit tituly další – *Za čest vůtčů* A. L. Havla, *Za rodnou hroudu* Oldřicha Kmínka.

11) ksž. [Karel Smrž], *K desetiletému jubileu...* „Studio“ 1928, č. 2 (prosinec), s. 57.